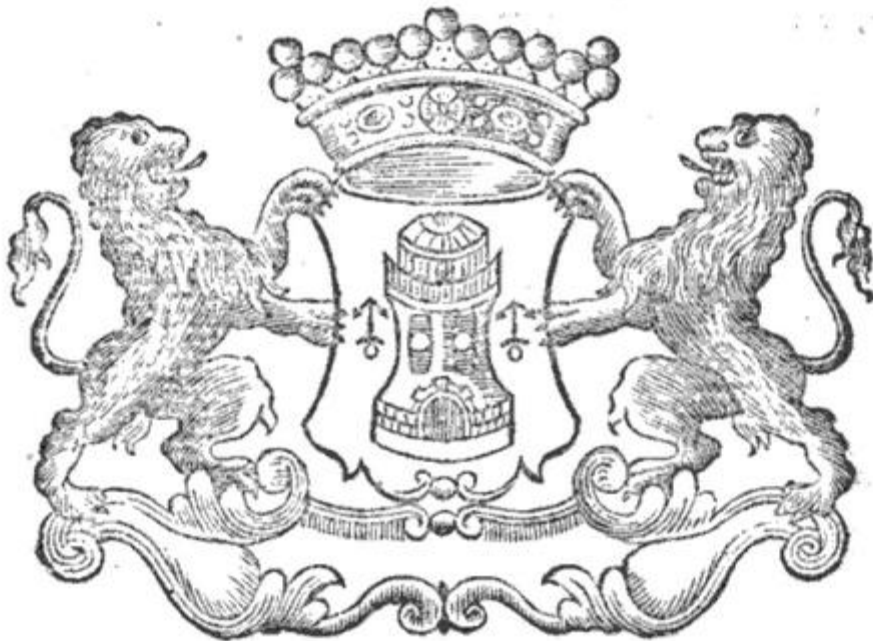

WESTVOORN,

MEEST BEKEND ONDER DEN NAAM, VAN:

EILAND

GOEDEREDE.

Gedrukt te SOMMELSDIJK bij G: JONGEJAN.

MDCCCXXIII.

Library of
California

Wat nu van de ontdekte stad, bij de ingezetenen de *Oudewereld* genaamd, zij, zal blijken uit het geen daarvan bij oude schrijvers is geboekt en 't welk hier zal worden opgegeven, kunnende de oordeelkundige lezer, alsdan zelf beslifen. Vooraf echter dient opgegeven te worden, hoe de inwoners van dit Eiland zelve, daar over oudtijds dachten, het geen voegzaam kan geschieden door het plaatsfen van het gemelde oude gedicht, dat waarschijnlijk door een' inwoner van Goedereede is opgesteld, zullende daarna het bij anderen voorkomende volgen. Het gedicht luid met behoud van rijm en spelling aldus:

Wat fiet men hier dus staen, ghewasfen op dees stranden?
't Zijn wortels van 't geboomt, die hier wel eer te lande
Gegroeijdt zijn als daar blijkt door stammen kleijn en groot,
Heeft daer geen thuijn gestaan, daar leijdt een delf of floot

‡

maar

't Is saelijbaer landt geweest, daer fiet men d' akkers leggen,
 't Is oock goe aard en kleij, 't was goed landt souw men seggen
 Siet ginder leijdt een wegh die loopt ter zeewaert in,
 'k Sie 't wagenspoor heel klaer, en 't paerts-gespoor niet min.
 Sij streckt bij na soo heen of's op Oostvoorn viele,
 Was dit dien wegh oock niet van Goeree op den Briele,
 Daer langhs den Mechelaer, gelijk men somtijts seijdt,
 Dat hij de wagen langh op vracht gereden heijdt.
 Wel dan scheen 't noch wat waer dat d' oude lui ons seijden
 Een schapewachter eerst met 'schopj' een grepje leijde,
 Hier tusfen Goerees land en 't Brielse land te gaer,
 Daer doe de zee in viel, en schijtsse van malkaer,
 Maar hoe de wateren Vlackee doen overliepen,
 Had die geen wegh ter zee, dan door het Schouwens diepe,
 Ons lant schoot dat schier toe, 't was groot een werrep breedt,
 Of vielens in de Scheld of wierdt in d' maes geleed,
 Het was door gerrit vliet, of door de brielsche gooten,
 Of dat men nu niet weet, zijn 'tzeewaerts heengeschooten
 Hier heeft een dorp gestaen, daar zijn de teijckensbloodt,
 En daar leijdt in de put, een kiste van een dood.
 't Is mede hier ontrent daer m' al die reetschap vonde,
 Dat kleijne koop're goedt, van outheid schier verflonden,
 Een oude roomse munt, oock van de roest geknaegt,
 Die noch het beelt en naam van d' eerste keisers draeght,
 Met noch een teekenringh, die was van goud niet kleene
 Langhwerpigh rondt gemaekt, en hielt een bruine steene,
 Daer in was net gesneen, een trotsigh helden hooft:
 Siet wat de zee ontdeckt, dat ons den duin ontroof.
 Of hier ooijt stad, of Burgh, of Slot, of Klooster lage,
 Waer dat m'er stek of voet van poort of vesten fage,
 Of was 't een treff'lijk dorp, wie is 't die straten vandt,
 Ten minsten vast een vleck met bosch en vrugtbaer landt
 't Was dat daer hem onthieldt die man of wel die Heere,
 Wiens segelringh gaf glans aan zijn bijfond're eere,
 't Was daer men dooden groef, en goet en gelt had staen,
 Ja was 't oudvlaerdigh niet, 't is altoos nu vergaen.

Uit dit gedicht, (welkers maker en tijd van zamen-
 stel-

stelling onbekend zijn,) ziet men dat er grondvesten van eene bevorens verdrinkene stad, op het strand van Goedereede zijn ontdekt geworden. *Van Dam* meldt daarvan het volgende: „ Aan het strand van de „ oostduinen van Goeree, heeft eertijds eene plaats „ gelegen (ik vertrouw dat het eene stadis geweest) „ thans bij de inwoners de *oudewereld* genaamd, hier „ plagt met heel laag water veel volks naartoe te gaan, „ om gelden en oude rariteiten te zoeken, welke bij de „ Ingezetenen aldaar veel gevonden werden, bestaande „ de meest in penningen en geld van Goud, Zilver, „ Metaal en Koper, voorzien met de beeltenissen „ van Keizers, en wel meest van *Julius Caesar* en „ *Augustus*, en voorts eenige rariteiten, gouden „ ringen” enz. Hij laat daarop volgen een uittreksel uit de kronijk van *P. J. Twisch*, luidende: „ Bij „ Goeree, een stedeken bij den *Briel*, is dezen zomer (1618) noordwaardsch naar de zee, een oud „ vervalde stedeken ontdekt, ’t welk ettelijke honderd „ jaren, met zand overdekt is geweest, hetzelfde is „ nu door de afspoelingen der zee ontbloot geworden, men vindt er fundamenten van groote huizen, „ ja ook groote straten, zoolat eenigen daaruit oordeelen dat het welcer eene treffelijke Stad geweest is, van „ welkers ondergang de oude kronijken geene mentie „ maken. Hier heeft men velerhande antiquiteiten „ gevonden, als onderanderen twee groote tanden aan „ elkander, twee koperen ringen, die van oudheid of „ van de roest schier opgegeten zijn, het schijnt dat „ in de eene eertijds een steen gestaan heeft; ook heeft

men

„ men hier gevonden, eenige kopere penningen daar
 „ de beeltenisfen op stonden van *Adrianus Antoninus*,
 „ daar men uit oordeelt, dat deze stad eertijds onder
 „ de Romeinen heeft gestaan.” Dus verre *Twisch*,
 nu vervolgt *van Dam* aldus: „ ik vinde ook in de aan-
 „ teekening van *L de Zutter*, Secretaris, dat deze ont-
 „ dekking jaren bevorens is geweest, eer deze *Twisch*
 „ zijne historie geschreven heeft, en dat de ontdek-
 „ king op verscheidene tijden is geweest, alsmede dat
 „ er goude en zilvere penningen zijn gevonden, waar-
 „ op de beeltenis van *Alexander den grooten* stond,
 „ het geen sommigen evenwel voor het hoofd van
 „ *Minerva* of *Pallas* aanzagen. De gevoelens zijn,
 „ dat deze opgeworpe stad wel *Oud Vlaardingen* mag
 „ geweest zijn, wat daar van is, immers dat men nu
 „ *Vlaardingen* noemt, staat niet op de plaats daar oud
 „ *Vlaardingen* stond, dat over 460 jaren vernield is tot
 „ de grond toe met alle huizen door 't geweld van
 „ het zeewater zoo dat het zeker is te gelooven, dat
 „ in het land van Goeree *Oud Vlaardingen* gelegen
 „ heeft, en gelijk gezegd is, door de zee vergaan.” En
 nader wordt door gemelden *van Dam*, in zijn werk-
 je over de *hooge watervloeden*, 't welk twee jaren la-
 ter is uitgekomen, dan zijne beschrijving van *Goe-
 dereede*, behalve het reeds opgegevene nog gemeldt:
 dat door het afspoelen der duinen, in den jare 1618
 die verdronke stad is ontdekt, en wel in den zomer
 bij heel laag water, dat er gevonden is eene doekist met
 koperen nagelen, waarin het gebeente van een mensch
 nog lag, ook vele fundamenten van groote huizen,
 ge-

geheele straten, eene menigte neergevelde boomen, antieke kannen en kruiken en veel koperwerk, en haalt hij verder aan uit de memorie van *Baudartus*, eene passage, dit onderwerp betreffende, welke hoofdzakelijk overeenkomt met het hiervoren aangehaalde van *Twisch*, terwijl hij vervolgd: dat men duidelijk konde zien waar de pleinen gelegen hadden, dat sommige straten regt, andere weder krom lagen, en eindelijk, dat uit alles was optemaken, dat het eene zeer volkrijke stad geweest is, en gist, dat die stad *Oud vlaardingen* zal geweest zijn 't welk over 460 jaren door de zee vernield werd. Na een ernstig beklag over de nalatigheid onzer vroegere voorvaders, dat zij niet meerder werk gemaakt hebben om de geschiedenisfen van hunnen tijd aanteteekenen, waardoor ook de geschiedenis van deze Stad, altoos in het onzekere zoude moeten blijven, verhaalt dezelve verder, dat hij in den jare 1681 naar de plaats de *Oude Wereld* genaamd gegaan is, en aldaar eene aschgrauwe pot, met een rond doch klein gat lopende van boven spits, welke hij giste eene *urne* te zijn, veel raar koperwerk, een koperen ring, glas en andere snuisterijen gevonden heeft. Hij zag ook tot zijne verwondering boomen bloot liggen, sommigen een arm dik, anderen dikker, doch welke bij aanraking zoo zacht waren als eene spons, allen in eene rigting naar het zuidoosten liggende, welke ontdekkingen hij, weder te Goedereede gekomen zijnde, verhaalde, doch de ingezetenen sloegen daar weinig achts op, om dat volgens hun zeggen die dingen alle dagen konden gezocht en gevonden worden.

Het

Het is waarlijk te bejammeren dat de meeste menschen in vorigen tijd zoo weinig achts op gevondene oudheden geslagen hebben; daardoor zijn zekerlijk vele oude gedenkstukken, als niet door hun geacht wordende, verloren geraakt, en alzoo de geschiedenis donker geworden, en te regt is dat verlies door latere oudheidkundigen zeer betreurd, zoo als men zien kan uit de katwijkfche oudheden, van *A. Pars*, uitgegeven door den kundigen Mr. *P. van der schelling*, dewelke aldaar vermeldt, dat hij in den jare 1737 wegens eene commissie zich te Goedereede bevindende begeerig was naar de oude munten op het strand gevonden, maar dat hij na alle aangewende moeite, niet dan eenige zeer kleine stukjes koperen munt heeft kunnen bekomen, of liever letterlooze penningen; het eenige dat aan zijn Ed. vertoond werd, was een zoogenaamde hoorn van geel koper, lang 37 duim, van welke de nachtwaker zich bediende in plaats van klap of ratel, bij het omgaan des nachts. (*) Zijn Ed. geeft in bedenkking of deze hoorn, indien dezelve wezentlijk uit de *Oude wereld* afkomstig is, niet ten zelfden gebruike kunne gediend hebben, als de hoorn, die weleer, nevens een beeld van *Mercurius*, te *Katwijk* is gevonden, en welke diende tot een teeken aan het volk, wanneer het moest knielen. (†)

Of

(*) Dit heeft tot heden toe nog plaats, wordende door een der beide nachtwakers op dezen hoorn, bij het doen zijner ronden, geblazen.

[†] De wel eerw. heer GERSEN, in zijne leerreden wegens de vernieuwing der kerk te Ouddorp, meent dat deze hoorn eene veldbaazuin was, waarop de Romeinsche veldheeren bliezen, om het leger te verzamelen en zegt verder, dat dezelve van een onbekend metaal is gemaakt, dat bij de Romeinen boven goud geschat werd.

Of nu deze ontdekte plaats *Oud Vlaardingen* zij geweest, is twijfelachtig. In de aantekeningen op de *Zuid-Hollandsche oudheden*, bl. 355 vindt men dat die schrijver daar over ook in twijfel is; na almede het hier voren vermelde opgegeven te hebben, laat hij volgen: „ Wat zal men hier van zeggen? die pen-
 „ ningen schijnen een vast bewijs dat de Romeinen hier
 „ gewoond en getimmerd hebben. Maar van den
 „ anderen kant, eene stad op het uiterste van Bat-
 „ taven, ten tijde der Romeinen gebouwd, van welke
 „ geene Roomsche historieschrijvers melden! En zou
 „ zoo menig schrijver, die vele geringere zaken ver-
 „ haalt, zich aan het vermelden van die stad niet be-
 „ kreund hebben? — Evenwel is het de waarheid, dat
 „ er zulk eene stad geweest is — Maar wat zullen wij
 „ er dan eindelijk van zeggen? Niet anders als het
 „ geen deftige mannen daar van gezegd hebben, te-
 „ weten: dat *Oud Vlaardingen* hier zal gestaan heb-
 „ ben. Maar is *Oud Vlaardingen* er al geweest ten
 „ tijde der Romeinen? Hier zou ik liefst geloven
 „ dat *Oud Vlaardingen*, indien wij het voor die stad
 „ willen houden, van een Roomsche Kasteel, tot eene
 „ zoo groote en volkrijke stad is aangegroeid. Men
 „ weet dat de Romeinen verscheide kasteelen en sterk-
 „ tens gebouwd hebben, ja op den Rhijn alleen, van
 „ Duitschland afterekenen, hadden zij er meer dan
 „ dertig gesticht. Zulk een kasteel aan het einde der
 „ Maas of Waal gelegen en op eene voordeelige plaats
 „ staande, kan door aanwas van nering, door toevloed
 „ van ingezetenen en door de aankomst van schepen,
 tot

„ tot een deftige stad zijn aangegroeid.*

De fchrijvers van den *tegenwoordigen staat van Holland* pagina 498 meenen, dat *oud Vlaardingen*, niet verre van het tegenwoordige Vlaardingen zal geftaan hebben, en *S. Van Leeuwen*, op den naam *Vlaardingen* zegt: „ *Vlaardingen* wordt voor de oudste „ Stad van Holland gehouden, daar *Dordrecht* op over- „ fcheepte om naar *Noordholland* te komen, is nu „ verre in de Maas verdronken en afgespoeld; zoo „ dat het niet heeft gelegen, waar het tegenwoor- „ dig *Vlaardingen* ligt.” Hier kan billijk gevraagd worden: indien de ontdekte stad, *Oud Vlaardingen* niet is geweest, welken naam had dezelve dan, wanneer en door wien werd zij geficht en op welken tijd is zij vergaan? Vragen, moeilijk te beantwoorden, maar zoo men de gedachten van WAGENAAR kan aannemen, (van welke echter de geleerde vermeerderaar in het bijvoegfel verfchilt,) dan zoude het niet *Oud-Vlaardingen* maar *Witlam* geweest zijn, en wie zou zich met het gevoelen van dien grooten oudheidkundigen, wiens Vaderlandsche historie altoos derzelve waarde zal behouden, niet durven vereenigen? Hij fchrijft in het tiende deel van dat werk bladzijde 308 het volgende: „ Omtrent *Goedereede* werden dezen „ zomer (1618) bij zeer laag water, ontdekt de „ grondflagen van eene overoude Stad, van wel- „ kers gelegenheid en ondergang men geen befcheid „ vindt in oude fchriften, ten ware men hier zoeken „ moest, de vermaarde koopftad WITLAM *aan de Maze*, „ waar van in de fchriften der negende eeuw gewag

ge-

„ gemaakt wordt. Men vond in deze blootgeraakte
 „ grondslagen, eenige Romeinſche munten en andere
 „ oudheden, waaruit afgenomen wordt, dat die plaats
 „ ten tijde der Romeinſche regering hier te lande ge-
 „ bloeid had.” En in het I^e deel bl. 274 van het ge-
 melde werk ſchrijft hij, dat men in de ſchriften der
 tiende eeuw van eene vermaarde koopſtad aan den
 mond der Maze leest, *Witlam* genaamd, waarſchijnlijk
 naar de *Wiltten*, een volk, 't welk zich omtrent het
 jaar 410 hier te lande heeft neder gezet. En einde-
 lijk meldt hij in het IIe deel van nog genoemd werk,
 dat ten jare 837, de *Deenen* zich in *Walcheren* op-
 hielden, van den landzaat zware ſchattingen afperſtten
de ſchelde opvoeren, *Antwerpen* plunderden en inbrand
 ſtaken; en laat daarop volgen: „ het zelfde lot trof
 „ *Witlam*, eene koopſtad of marktplaats aan den mond
 „ der maze waarſchijnlijk na bij *Goeree* gelegen.”

Alvorens van dit onderwerp aſteſtappen, zal het niet
 ongepast zijn, hier nog te laten volgen, een uittrek-
 ſel uit een brief van HUGO DE GROOT, geſchreven
 aan zijn' broeder, den 14 van grasmaand des jaars 1640,
 te vinden in het bijvoegſel op het 9de deel van meer-
 gemelde Vaderlandſche historie bl. 50. het luidt al-
 dus: „ *Groet uit mijnen naam den Heere Wim-*
 „ *pius, en zeg hem als een beminnaar van zyn va-*
 „ *derland en ervaren in die zaken, dat ik gevonden*
 „ *heb in een Arabiſch ſchrijver, die geleefd heeft 666*
 „ *vijfhonderd jaren, gewag gemaakt van GRAVEZAN-*
 „ *DE, waar van daan men toen voer naar Brittanje,*
 „ *als mede van TEXEL, GOEDEREDE, 't Eiland*

„SCHOUWEN en van WALCHEREN.” (*)

De schrijver der gemelde bijvoegselen laat verder volgen: dat hij weleer gedacht had dat de Arabische schrijver hier het oog gehad heeft op *Witlam*, maar dat hij nader op het denkbeeld gekomen was, dat hier gezien wordt op *Wisfant*, in *Vlaanderen*, van waar het bekend is, dat men in de midden eeuwen. voornamelijk naar *Engeland* overscheepte, om dat *Witlam* wel als eene vermaarde koopstad voorkomt, maar nergens (voor zoo verre hem bekend was) als eene onmiddelijke haven op *Engeland*.

F. HALMA, in zijn *Tooneel der vereenigde Nederlanden*, is van gedachten dat *witha* of *witla* een naam is die zeer wel aan den mond of uitloop van de Maasstroom voegt en zoo veel zegt als *wydt-a* of *aha*, dat is. wijd of breed water, gelijk den boezem van de Maas en Waal, daar zij in zee storten, *wide-helen breehel* genaamd zijn, en meent dat deze afgebrande stad, naderhand weder herbouwd, en aldus *breehel*, (nu bij verkorting *Briel*) is genaamd geworden, en plaatst diens volgens, op de in dat werk voorkomende kaart, *Witlam*, op die plaats waar thans den *Briel* ligt.

Uit al het hier in 't breede opgegevene is optemaken, dat bij *Goeree* eene voorname plaats of stad gelegen heelt, van welkers oorsprong, naam, of verwoesting geen regt berigt kan gegeven worden, en en het is daarom niet met zekerheid te bepalen of 'die stad *oud Vlaardingen*, *Slavenburg* of *Witlam* geheten

[*] DE GROOT schreef dezen brief, in het jaar 1640 hier van afdrukken 500 jaren, zoo zoude in het jaar 1140 de naam van GOEDERREDE reeds bekend geweest zijn.

heeft, (welke laatste naam mogelijk de meeste waarschijnlijkheid heeft, te meer nog daar men in eene oude kaart dezer landen, zoo als die in de midden eeuwen gesteld waren, en bij WAGENAAR in het IIe deel zijner vaderlandsche historie te vinden, *Witlam* op den hoek van het Eiland *Westvoorn* geplaatst ziet,) dan wel of zij het eerste *Goedereede* is geweest, 't welk door de zee vernield zijnde naderhand door de inwoners meer landwaards in is herbouwd geworden op die plaats waar het thans staat.

Na van den naams oorsprong, ligging en ontdekte oudheden dezes *Eilands* gehandeld te hebben, zal nu dienen onderzocht te worden wanneer hetzelve is bevolkt, en wie deszelfs eerste bewoners geweest zijn.

Hierover kunnen vele gisfingen gemaakt worden; het kan zijn, dat hetzelve lang vóór Christus geboorte is bewoond geweest, maar door den zoo vermaarden *Cimbrischen vloed*, die eene geheele verhuizing der eerste bewoners dezer landen heeft veroorzaakt, weder is ontvolkt.

Met meerder waarschijnlijkheid echter kan men wegens de tweede bevolking iets gisfen. *Alkemade* in zijne beschrijving van den *Briel*, haalt uit *Tacitus* het volgende aan:

„ De Batavieren, toen zij over den rijnstroom woon•
 „ den, waren een gedeelte der *Katten* nu *Hesfen* ge-
 „ naamd; door inlandfche beroerten uit hun land ver-
 „ dreven, hebben zij ingenomen de uiterste deelen,
 „ of landen van de Gallifche kant, ledig van inwo-
 „ ners, als ook het Eiland tusfchen verscheidene gor-
 „ zingen

„ *zingen gelegen*, welke van voren aangespoeld
 „ wordt door de *Noordzee*, maar aan den rug en
 „ aan de zijden, omloopen wordt van den *Rhyn*.

Deze Gorzingen waren naar 't gevoelen van Jonker *Matthys van der Hoeven*, in zijne *Handvest kronyk*: het land van *Voorn*, *Putten*, *Stryen* en *Vlaardingen* enz.; ten tijde van *Tacitus*, dat is omtrent eene eeuw na Christus geboorte, onbedijkt gelegen hebbende, welke des zomers droog, en goede weilanden waren, maar in den herfst en des winters overstromd werden.

S. van Leeuwen bepaalt den overkomst dier volken op het jaar 60 van onze tijdrekening.

Of nu dadelijk bij de overkomst dier genoemde volken het Eiland *Voorn* is bewoond geworden, is onzeker, denkelijk zullen eenige derzelve zich door het geheele *Zuid Holland* hebben verspreid, om eene goede en veilige verblijfplaats te zoeken, en alzoo de eilanden Oost en West-Voorn, hebben bezet, aldaar *Terpen* opgeworpen, van welke men wil, dat de hoogte *spreeuwestyn* of in 't algemeen de *blauwe steen* genaamd, nog eene herinnering desaangaande overlaat.

Lang en hevig is er getwist of het eiland Voorn onder *Zeeland* of onder *Holland* heeft behoord.

De schrijvers die voor *Zeeland* pleiten, gronden hunne bewijzen op het gezegde in zekere keure, of handvest, door Graaf *Willem de II.* aan de stad *Middelburg* verleend, luidende: „ *dat alle de gene*
 „ *die wonen tusfchen Bornisse en Heidenzee, onder deze*
keu-

